

Viktor Mari Hüqo

KOZETTA

/ SƏFİLLƏR ROMANINDAN PARÇA /

Tərcüməçi:
Mikayıl Rəfil

qanun nəşriyyatı

Victor Marie Hugo

COSETTE

Klassik fransız nəsrinin böyük ustadı, qələmə aldığı ölməz “Səfillər” romanı ilə dil sərhədlərini aşıb keçən Viktor Hüqo XIX əsr dünya ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən biri kimi tanınır.

“Kozetta” – böyük yazıçının məşhur “Səfillər” romanından bir parçadır. Azğın meyxanaçıların əlinə keçən balaca qızın – Kozettanın acı həyatı oxucuya özgə taleyinə yanmaq, başqalarının dərdsini özününküləşdirmək kimi insani keyfiyyətlər aşılıyır. Anası, Kozetta gələcəkdə onun kimi səfil həyatı yaşamasın deyər, qızını meyxanaçı ailəsinə verir. Ailənin evi, yeməyə bir parça çörəyi, Kozettanın dostluq edə biləcəyi azyaşlı uşaqları var. Ana imkan düşən kimi qızını bu ailədən götürəcəyini düşünür, amma reallıqlar və həyatın axarı ana ilə qızın taleyini dəyişir...

Victor Marie Hugo COSETTE
Viktor Mari Hügö KOZETTA
Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2023, 200 səh.

Ölçü: 145x210 mm
Cild: yumşaq
Çapa imzalandı: 12.06.2023

Naşir: Şahbaz Xuduoğlu
Tərcüməçi: Mikayıl Rəfili
Korrektor: Ceyran Abbasova
Texniki redaktor: Aygül Yelmarlı
Mətn dizaynı: Rahilə Şamilqızı
Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76
Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212-42-37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-36-392-0

© Qanun Nəşriyyatı, 2017; 2023
© Victor Marie Hugo, 1862

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları
Qanun Nəşriyyatına məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri
"Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında"
Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

MÜNDƏRİCAT

Üçüncü kitab. ÖLÜYƏ VERİLƏN VƏDƏ ƏMƏL

OLUNMASI	7
<i>Birinci fəsil.</i> Monfermeyldə su məsələsi	7
<i>İkinci fəsil.</i> İki tamamlanmış surət	11
<i>Üçüncü fəsil.</i> İnsanlara şərab, atlara su	17
<i>Dördüncü fəsil.</i> Kukla əhvalatı	20
<i>Beşinci fəsil.</i> Balaca qız tək-tənha.....	22
<i>Altıncı fəsil.</i> Bu fəsildə Bulatruelin bəlkə də, axmaq olmadığı təsdiq olunur	28
<i>Yeddinci fəsil.</i> Kozetta qaranlıqda naməlum adamla yol gedir ...	34
<i>Səkkizinci fəsil.</i> Varlı ola biləcək bir yoxsulu qəbul etməyin pis cəhətləri	37
<i>Doqquzuncu fəsil.</i> Tenardye işə girişir	58
<i>Onuncu fəsil.</i> Artıq tamah baş yarar	68
<i>On birinci fəsil.</i> 9430-cu nömrə yenə meydana çıxır və Kozetta bu nömrəni lotereyada udur	74

Dördüncü kitab. QORBONUN KOMASI..... 76

<i>Birinci fəsil.</i> Sahibkar Qorbo	76
<i>İkinci fəsil.</i> Bayquş və bülbül yuvası	83
<i>Üçüncü fəsil.</i> İki bədbəxtlik birləşəndə... səadət əmələ gəlir	85
<i>Dördüncü fəsil.</i> Baş kirayənişinin müşahidələri	90
<i>Beşinci fəsil.</i> Beş franklıq pul yerə düşəndə cingildəyir	93

Beşinci kitab. LAL BİR İT SÜRÜSÜ İLƏ GECƏ OVU.....	97
<i>Birinci fəsil.</i> Strateji üsullar	97
<i>İkinci fəsil.</i> Xoşbəxtlikdən, Austerlits körpüsündən arabalar keçir	101
<i>Üçüncü fəsil.</i> 1727-ci ildəki Parisin planına bax	103
<i>Dördüncü fəsil.</i> Qurtuluş axtarırkən	106
<i>Beşinci fəsil.</i> Qaz işığında ola bilməyəcək işlər	109
<i>Altıncı fəsil.</i> Müəmmmanın başlanğıcı	113
<i>Yeddinci fəsil.</i> Müəmmmanın davamı	116
<i>Səkkizinci fəsil.</i> Müəmma getdikcə mürəkkəbləşir	118
<i>Doqquzuncu fəsil.</i> Zınqırovlu adam	120
<i>Onuncu fəsil.</i> Burada Javerin yanlış Marita durduğundan bəhs olunur	125

Səkkizinci kitab. QƏBİRİSTANLAR ONLARA VERİLƏNİ QƏBUL EDİR.....	135
<i>Birinci fəsil.</i> Burada monastıra girmək üsulundan bəhs olunur	135
<i>İkinci fəsil.</i> Foşlevan çətin vəziyyətə düşmüşdür	145
<i>Üçüncü fəsil.</i> Günahsızlıq anı	147
<i>Dördüncü fəsil.</i> Bu fəsildə elə güman etmək olar ki, Jan Valjan Esten Kastilxonu oxumuşdur	160
<i>Beşinci fəsil.</i> Sərxoş olmaq hələ ölməz olmaq demək deyil	168
<i>Altıncı fəsil.</i> Dörd taxta arasında	176
<i>Yeddinci fəsil.</i> Bu fəsildə – “harada tapdım, harada itdi” məsəlinin necə əmələ gəldiyindən bəhs olunur	178
<i>Səkkizinci fəsil.</i> Müvəffəqiyyətli sual-cavab	187
<i>Doqquzuncu fəsil.</i> Dustaq kimi yaşamaq	191

Üçüncü kitab ÖLÜYƏ VERİLƏN VƏDƏ ƏMƏL OLUNMASI

Birinci fəsil MONFERMEYLDƏ SU MƏSƏLƏSİ

*M*onfermeyl Livri ilə Şel arasında, Urku Marnadan ayıran yüksək bir yaylanın cənub tərəfindədir. Hal-hazırda bu balaca kənd böyük bir ticarət qəsəbəsi olmuşdur; o, ağ vallarla bəzənmişdir, bazar günləri isə şən şəhərlilər buraya gəzməyə gəlirlər. 1823-cü ildə Monfermeyldə hələ bu qədər ağ villa və bu qədər məmnun şəhərli yox idi. Bu, meşəlik içində qeyb olmuş adi bir kənd idi. Doğrudur, bəzən kənddə keçən əsrin üslubunda tikilmiş villalara da rast gəlmək olardı, bu villaları ağayana görünüşündən bu dövrə məxsus olan burma dəmir balkonlarından və bağlı pəncərə qapaqlarının ağ rəngli fonunda müxtəlif yaşıl şüalarla parıldayan balaca şüşəli uzunsov pəncərələrdən tanımaq olardı. Bununla belə, Monfermeyl yenə də ancaq bir kənd sayılırdı. Nə işlərindən əl çəkmiş mahud alverçiləri, nə də bağda istirahət edən vəkillər bu kəndə hələ təsadüf etməmişdilər. Bu, böyük yollardan uzaqda olan sakit və gözəl bir bucaq idi. Burada ucuz, sadə və sərbəst kənd həyatı sürürdülər. Bu kəndin bircə eybi vardı ki, o da suyun azlığı idi, çünki kənd hündür yerdə yerləşmişdi.

Suyu xeyli uzaqdan gətirmək lazım gəlirdi. Kəndin Qanyiyə yaxın olan hissəsi suyu meşədəki gözəl göllərdən daşıyırdı. Kəndin Şel tərəfdəki kilsə olan hissəsində isə içməli suyu ancaq Şel yolunun yaxınlığındakı yamacda olan bulaqdan götürürdülər. Bu isə Monfermeyldən on beş dəqiqəlik bir məsafədə idi.

Beləliklə, su gətirmək hər bir ailə üçün çox ağır bir iş idi. Kəndin varlıları, kübarları, o cümlədən, meyxanaçı Tenardye də qoca suçunun onlar üçün gətirdiyi hər bir vedrə suya bir liar pul verirdilər. Bu qoca Monfermeyldə suçuluqla məşğul olar və gündə səkkiz suya qədər pul qazanardı. Lakin yay günləri o, axşam saat yeddiyə, qış günləri isə saat beşə qədər işlərdi; qaranlıq çökər-çökməz, bütün aşağı mərtəbələrdə pəncərələr bağlandığı zaman, suyu olmayanlar su dalınca ya özləri getməli, ya da gecəni səhərə qədər susuz qalmalı idilər.

Oxucunun, bəlkə də, unutmamış olduğu balaca zavallı qızcığaz, yəni balaca Kozetta üçün su daşımaq məsələsi bir dəhşət mənbəyi idi. Yadıınızda olmalıdır ki, Kozettanı saxlamaq Tenardye və arvadı üçün iki cəhətdən xeyirli idi; anasından pul almaqla bərabər qızını da qulluqçu kimi işlədirdilər. Odur ki, daha yuxarıdakı fəsillərdən oxucunun bildiyi kimi, Kozettanın anası onun üçün artıq pul göndərmədiyi zaman, Tenardye yenə də qızı buraxmadı; Kozetta onlara qulluqçuluq edirdi. Su çatmayanda onlar hər dəfə Kozettanı bulağa göndərərdilər. Zavallı qız da, gecə vaxtı qaranlıqda bulağa getməkdən bərk qorxdığı üçün evdə həmişə su olmasına diqqət edirdi.

1823-cü il Milad bayramı günü Monfermeyldə çox şən keçirildi. Qışın birinci yarısında havalar mülayim idi; hələ nə şaxta olmuş, nə də qar yağmışdı. Parisdən gələn hoqqabazlar merin icazəsi ilə kəndin baş küçəsində balaqan qurmuşdular, səyyar alverçilər şirkəti isə, yenə eyni imtiyaza görə, kilsə meydanında, Çörəkçilər küçəsinə qədər, balaca taxta dükanlar tikmişdilər. Məlum oldu-

ğ u üzrə, Tenardyenin meyxanası da bu küçədə idi. Meyxanalara, karvansaralara dolan müştərilər bu sakit və tənha kəndin həyatına böyük bir gurultu gətirmiş və onu şənləndirmişdilər. Vicdanlı bir tarixçi kimi biz bunu da qeyd etməliyik ki, meydandakı cürbəcür antiqə şeylər arasında bir də heyvanxana vardı ki, burada haradan gəldikləri məlum olmayan cındır paltarlı eybəcər oyunbazlar hələ 1823-cü ildə gözləri üçrəngli kokardaya bənzəyən qorxunc Braziliya kondorlarından birini Monfermeyl kəndlilərinə göstərdilər, halbuki kral muzeyi bunları ancaq 1845-ci ildə əldə edə bilmişdi. Səhv etmirəmsə, zooloqlar bu quşu Caracara Rolyborus adlandırırlar. O, yırtıcı quşlar cinsindən və qırğı ailəsindəndir. Kənddə yaşayan bir neçə qoca və qəhrəman bonapartist əsgər gəlib bu quşa pərəstişkarlıqla tamaşa edirdilər. Oyunbazlar camaatı inandırırıdılar ki, bu üçrəngli kokarda müstəsna bir xariqədir ki, cənab Allah bunu xüsusi olaraq onların heyvanxanası üçün yaratmışdır.

Milad bayramının axşamı bir neçə arabaçı ilə bir neçə alverçi Tenardye meyxanasının alçaq salonunda masa ətrafında əyləşib içməkdə idilər. Masanın üstündə dörd-beş şam yanırdı. Bu alçaq tavanlı salon başqa meyxanaların salonlarından heç də fərqlənmirdi; burada da eyni masalar, qalay sovçalar, şüşələr; sərxoşlar, tütün çəkənlər vardı; işıq az, gurultu çox idi. Ancaq bir masanın üstündə o zaman şəhərlilər arasında yeni dəb düşən və 1823-cü il olduğunu göstərən iki şey vardı: biri kaleydoskop, o biri isə naxışlı ağ tənəkədən qayrılmış lampa idi. Tenardyenin arvadı axşam yeməyi hazırlayırdı, xörək yaxşıca qalanmış və alovlanaraq yanan ocağın üstündə bişməkdə idi. Tenardyenin özü isə, qonaqlarla bərabər içərək, siyasətdən danışırdı. Söhbətlərinin əsas məzmunu İspaniya müharibəsi və cənab hersoq d'Anqulem idi.

Bu siyasi söhbətlərdən başqa, səs-küy arasında yerli əhəmiyyəti olan məsələlər haqqında da mülahizələr, sözlər eşitmək olurdu. Məsələn:

– Bax gör Nanter və Süren ətrafında nə qədər çaxır hazırlamışlar – on çəllək hazırlayacağını zənn edənlər on iki çəllək hazırlamışdır. Daşın altında şirə sel kimi axırdı. – Axı bu necə ola bilər? Üzüm ki, hələ dəyməmişdir? – Bu yerlərdə üzümün dəyməyini gözləmək olmaz. Üzümü dəyəndən sonra dərəndə, yaz gəlcəyin çaxır qatılışır. – Demək, onların çaxırı lap zəif çaxırdır? – Onların çaxırı buradakından da zəifdir. Üzümü isə hələ dəyməmiş yığmaq lazımdır. Və i. a.

Sonra dəyirmançının da qışqırıqlarını eşitmək olardı:

– Məgər biz torbaya tökülən şeyə cavabdeh ola bilərik? Torbalarda istədiyən qədər xırda buğda var, onlarla əlləşməyə macalımız yoxdur, elə əlimizə nə keçirsə veririk daşın altına. Üyütdüyümüz taxılın içində hər nə istəsən var: qaramuqotu, yonca, vələmir, sürmə, çətənə, koçal, nə bilim min cür zir-zibil, hələ xırda daşları demirəm: bəzən taxılın içi, xüsusilə Breton taxılı daşlarla dolu olur. Mişarçının mismar vurulmuş kötüyü kəsməkdən necə xoşu gəlsə, mənim də Breton çovdarını üyütməkdən elə xoşum gəlir. Özünü fikirleşin, üyütmək üçün nələr gətirmirlər. Hələ bundan sonra onun yaxşı olmadığından bir şikayət də edirlər. Lap nahaq! Bu işdə bizim heç bir təqsirimiz yoxdur.

İki pəncərənin arasındakı kiçik masanın arxasında bir mülkədarla bir çalınçı oturmuşdu. Onlar yazda ot çalmaq qiyməti barəsində sövdələşirdilər. Çalınçı deyirdi ki;

– Otun nəm olmasının heç bir zərəri yoxdur. Elə nəm olanda daha da yaxşı çalmaq olur. Şəhin xeyri çoxdur, cənab, amma bu var ki, otunuz çox göydür, çalıma gəlmir. Çox nazikdir, dəryaz vurursan yatır, üzülmür.

Kozetta həmişəki yerində: ocağın yanındakı mətbəx masasının atqısında oturmuşdu. Əynində cır-cındır paltar, yalın ayaqlarında taxta başmaq vardı. Ocağın işığında Tenardyenin balaca qızları üçün yun corab toxuyurdu. Stulların altında bir pişik balası oyna-